

فصلنامه علمی و پژوهشی «بررسی‌های حسابداری»

سال سوم - شماره ۹ - پائیز ۱۳۷۳

ص ص ۹۹-۱۱۷

پژوهش‌های کاربردی در حسابداری

(قسمت دوم)

محمد صادقی

از شماره قبل (شماره ۸ تابستان ۱۳۷۳) بخشی جدیدی در فصلنامه علمی و پژوهشی «بررسی‌های حسابداری» به درج چکیده پایان‌نامه‌های تحصیلی دانشجویان دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران در دوره‌های تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) در حوزه حسابداری اختصاص یافت. این بخش در راستای ارتباط بین حرفه و دانش حسابداری و پیوند بین زمینه‌های تئوریک و نظری با کاربردهای عملی، به منظور تبادل اطلاعات و به حداقل رساندن دوباره کاریها در تحقیقات و آشنایی بیشتر دانشجویان و دانش پژوهان با زمینه‌های تحقیقات کاربردی تهیه شده است.

امید است مورد استقبال و توجه دانشجویان و دانش پژوهان قرار گیرد.

عنوان پایان نامه : بررسی مشکلات استقرار سیستمهای اطلاعاتی حسابداری در ایران

نام نویسنده : پرویزبختیاری

تعداد صفحات : ۲۰۰ صفحه

استاد راهنما : دکتر علی وثوق

اساتید مشاور : دکتر علی رضائیان - دکتر سیدکمال چهارسوقی

تاریخ تصویب : ۶۹/۳/۱۹

برای درجه : کارشناسی ارشد

فهرست فصول

فصل ۱- طرح مسأله و خلاصه نتایج تحقیق

فصل ۲- سیستمهای اطلاعاتی حسابداری از دیدگاه متخصصین

فصل ۳- تاریخچه مختصری از سیستمهای حسابداری در ایران

فصل ۴- بررسی مشکلات مربوط به تهیه سیستمهای حسابداری

فصل ۵- بررسی مشکلات مربوط به پیاده کردن سیستمهای حسابداری

فصل ۶- بررسی مشکلات مربوط به اجرای سیستم و استفاده از نتایج آن

امروزه اهمیت اطلاعات به عنوان مهمترین ابزار تصمیم‌گیری مدیریت بر کسی پوشیده نیست و بسیاری از این تصمیمات آثار و نتایج مالی در پی دارد. در نتیجه تصمیم درگرو تأمین اطلاعات مالی مورد نیاز است. وظیفه تهیه این اطلاعات و پردازش آنها به عهده سیستمهای اطلاعاتی حسابداری است.

نگرش نظام‌گرا به تهیه اطلاعات حسابداری و مالی سابقه‌ای طولانی ندارد ولی در همین عمر کوتاه خود توجه متخصصین علوم سیستمها و مجامع حرفه‌ای حسابداری را به خود معطوف داشته است. با توجه به اینکه حسابداری نوین در کشور ما هنوز جایگاه واقعی خود را نیافته است در راه استقرار سیستمهای اطلاعاتی حسابداری موانع و مشکلاتی وجود دارد که هدف این تحقیق شناخت و بررسی علل این مشکلات و ارائه راه‌حلهایی جهت رفع آنها می‌باشد.

بررسی این مشکلات در سه مرحله انجام گرفته است:

بررسی مشکلات مربوط به سیستم

بررسی مشکلات مربوط به اجرا یا پیاده نمودن سیستم

بررسی مشکلات مربوط به استفاده از نتایج خروجی سیستم

جهت تبدیل حسابداری به یک ابزار اطلاعاتی، سیستمی مناسب باید طراحی شود که در آن عوامل و عناصر تهیه کننده و پردازشگر اطلاعات در همکاری و تعامل با یکدیگر بتوانند از مواد خام اطلاعاتی (وقایع مالی) محصولی ارزشمند به نام اطلاعات مالی، تهیه و در اختیار مدیریت و سایر استفاده کنندگان قرار دهند.

برای استقرار یک نظام مطلوب اطلاعاتی و استفاده بهینه از آن وجود متخصصین سیستم دهی، وجود نظارت حرفه‌ای، تمایل مدیریت به داشتن سیستم حسابداری مناسب، توان علمی و تخصصی کارکنان مجری سیستم و از همه مهمتر مناسب بودن شرایط اقتصادی و اجتماعی برای استفاده از آثار و نتایج سیستم ضروری است.

فرضیات اساسی تحقیق و یافته‌های تحلیلی آن

فرضیات زیر را می‌توان به عنوان یافته‌های تحلیلی این تحقیق نام برد:

- ۱- مدیریت انگیزه کافی جهت برقراری سیستم حسابداری مناسب ندارد و اگر مصمم به تهیه چنین سیستمی نیز باشد، توانایی کافی برای تشخیص و تعریف مسأله را ندارد.
- ۲- به علت سابقه کم حسابداری نوین و مقوله سیستمهای اطلاعاتی مدیریت در کشور ما، هنوز کار سیستم دهی به عنوان یک حرفه مشخص شناسایی نشده است و هنوز این باور عمومی ایجاد نشده است که کار سیستم دهی نیز مانند حسابرسی نیازمند تحصیل، تجربه و ممارست است و ضوابط حرفه‌ای و استانداردهای علمی مشخصی باید در کار طراحی سیستم رعایت گردد.
- ۳- سیستمهای حسابداری موجود، عمدتاً جهت ارضاء نیازهای اطلاعاتی مؤسسات و سازمانهای کنترل کننده و الزامات قانونی طراحی شده است و نیازهای اطلاعاتی مدیریت در طراحی آنها کمتر مورد توجه بوده است.

۴- پیاده کردن سیستمهای مدیریت به طور اعم و سیستمهای حسابداری به طور اخص به دلیل هم سو نبودن اهداف مدیریت، با اهداف کارکنان مؤسسات، همواره با واکنش و مقاومت کادر اجرایی روبرو می‌گردد.

۵- ضعف دانش تخصصی و توان حرفه‌ای کارکنان اجرایی، مستقیماً در کیفیت سیستمهای اجرایی اثر نامطلوب می‌گذارد.

۶- عدم گسترش نگرش سیستمی به مسائل موجب می‌گردد که طراحی و اجرای سیستمهای حسابداری بدون توجه به سایر سیستمهای عملیاتی و ساختار سازمانی مؤسسه صورت گیرد و اصولاً فراموش می‌شود که سیستمهای حسابداری بخشی از سیستمهای اطلاعاتی مدیریت است. این جزءنگری علاوه بر اینکه موجب شکست و یا موفقیت بسیار کم سیستمها در مرحله اجرا می‌شود، در مرحله بهره‌برداری نیز باعث می‌شود که نتایج مطلوبی از عملکرد سیستم عاید نگردد.

۷- در پی تغییرات عمده‌ای که در ساختار اقتصادی کشور و بعضی نظامات مهم آن نظیر نظام بانکداری بدون ربا، رخ داده است، هنوز اجتهاد کافی در میزان تأثیر این تحولات در روشهای حسابداری و سیستمهای عملیاتی آن صورت نگرفته است.

۸- عدم توجه کافی به عامل تخصص در انتصاب مدیران در سالهای اخیر، موجب گردیده که استفاده از اطلاعات پردازش شده، آن طور که باید و شاید توسط مدیران انجام نگیرد. در میان مدیران سطوح بالای مؤسسات بزرگ افرادی که با مفاهیم اساسی و ابتدایی حسابداری و مالی آشنایی ندارند فراوان هستند و همین موضوع باعث عدم ارتباط کافی بین مدیران تصمیم‌گیرنده و سیستمهای اطلاعاتی حسابداری گردیده است.

۹- مدیران مالی و مسؤولین حسابداری بسیاری از مؤسسات، فاقد توانایی کافی جهت انتقال اطلاعات مالی به مدیران تصمیم‌گیرنده هستند و به دلیل فلسفه ساختاری حاکم بر سازماندهی مؤسسات، در اغلب این سازمانها، نقش امور مالی صرفاً در کنترل دریافته‌ها و پرداختها و ثبت وقایع به منظور جوابگویی به الزامات قانونی خلاصه گردیده و کمتر به امور مالی به عنوان ابزار اطلاعاتی و بخشی از مدیریت مؤسسه، توجه می‌شود.

۱۰- شرایط اقتصادی - اجتماعی و عوامل محیطی حاکم بر مؤسسات موجب می‌شود که

اطلاعات تهیه شده توسط سیستمهای حسابداری، در تصمیمات مدیران بی تأثیر و یا کم تأثیر باشد.

روش تحقیق

- ۱- مطالعه کتابخانه‌ای
- ۲- تهیه پرسشنامه
- ۳- انجام مصاحبه با تشکیل یک میزگرد با شرکت تعدادی از مدیران مالی و مدیران عامل و
اعضاء هیأت مدیره شرکتهای معتبر
- ۴- استفاده از تجربیات شخصی

مباحث ارائه شده

فصل اول به طرح مسأله، فرضیات اساسی تحقیق و یافته‌های تحلیلی آن، روش تحقیق، محدودیتهای تحقیق اختصاص یافته است.

در فصل دوم ابتدا دیدگاه‌های صاحب‌نظران و متخصصین علوم سیستمها شامل تعریف سیستم و مشخصات آن، طبقه‌بندی سیستمها، معرفی تئوریهای سازمانی (سازمان به عنوان یک سیستم باز)، سیستمهای اطلاعاتی مدیریت و نقش آن در سازمان، سیستمهای اطلاعاتی حسابداری به عنوان یک سیستم فرعی از سیستمهای اطلاعاتی مدیریت، تئوریهای سازمانی و نقش سیستمهای اطلاعاتی حسابداری در آنها، نکات اساسی در طراحی و اجرای سیستمهای اطلاعاتی حسابداری، مراحل طراحی و اجرای سیستمهای اطلاعاتی حسابداری مورد بحث قرار گرفته است.

در زمینه مراحل طراحی و اجرای سیستمهای اطلاعاتی حسابداری مراحل هفت‌گانه ذیل تشریح گردیده است که عبارتند از:

- ۱- تشخیص نیاز به داشتن سیستم جدید
- ۲- شناخت سیستم موجود
- ۳- تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از شناخت و تعیین انتظارات از سیستم

- ۴- طراحی سیستم و انتخاب سخت افزار و نرم افزار مناسب جهت پردازش اطلاعات
- ۵- آموزش و پیاده کردن سیستم
- ۶- ممیزی پس از پیاده کردن سیستم
- ۷- نگهداری سیستم
- فصل سوم به بیان تاریخچه‌ای از سیستمهای اطلاعاتی حسابداری در ایران اختصاص یافته است.
- در فصل چهارم مشکلات مربوط به تهیه سیستمهای حسابداری مورد بررسی قرار می‌گیرد که خود شامل سه مبحث اساسی است:
- ۱- مشکلات مربوط به مرحله تشخیص مسأله
  - ۲- مشکلات مربوط به یافتن مؤسسه یا طراح ذی صلاح جهت طراحی سیستم
  - ۳- مشکلات مربوط به مرحله طراحی سیستم مناسب جهت جوابگویی به نیازهای اطلاعاتی مؤسسه.
- فصل پنجم مشکلات مربوط به پیاده کردن سیستمهای حسابداری در قالب مشکلات سازمانی، واکنش و مقاومت کارکنان اجرایی، ضعف دانش تخصصی کارکنان اجرایی و مشکلات اختصاصی مربوط به ماهیت سیستمهای حسابداری را مورد بحث قرار می‌دهد.
- فصل ششم به بررسی مشکلات مربوط به اجرای سیستمهای حسابداری و استفاده از نتایج آنها اختصاص یافته است. مشکلات مربوط به اطلاعات ورودی سیستم، مشکلات مربوط به پردازش اطلاعات توسط سیستم، مشکلات مربوط به استفاده از آثار و نتایج خروجی سیستم بررسی شده است.
- در بخش ضmann و پیوستها ضمن ارائه نمونه‌هایی از پرسشنامه‌های استفاده شده در تحقیق، یک نمونه از سیستم حسابداری صنعتی در یک واحد کوچک تولیدی ارائه شده است.

عنوان پایان نامه : بررسی سیستم حسابداری ارزی نظام بانکی

نام نویسنده : حمید سلامزاده

تعداد صفحات : ۱۵۵ صفحه

استاد راهنما : دکتر عباس صدقی

استاد مشاور : دکتر علی وثوق - دکتر علی ثقفی

تاریخ تصویب : ۶۹/۳/۲۰

برای درجه : کارشناسی ارشد

فهرست فصول

- کلیات

فصل اول - اداره خارجه (بین الملل)

فصل دوم - عملیات ارزی نظام بانکی

فصل سوم - حسابداری ارزی نظام بانکی

فصل چهارم - نتیجه گیری و پیشنهادات

مؤسسات بانکی از اولین مؤسسات اعتباری و خدماتی هستند که سرنوشت اقتصادی جوامع را در اختیار دارند و به همین جهت از سیستمهای اطلاعاتی حسابداری کارایی، برای نظارت دقیق بر منابع و مصارف وجوه خود استفاده می کنند. امروزه هماهنگی با تغییراتی که در سیستمهای اقتصادی و اجتماعی بوجود آمده، سیستم بانکی نیز دچار تحول شده و به ناچار باید از روشهای حسابداری کاملتری استفاده نماید تا هر چه بیشتر بتواند به اهداف مشخص خود دست یابد.

این تحقیق سیستم حسابداری ارزی نظام بانکی کشور را مورد بررسی قرار می دهد و ضمن معرفی ماهیت و انواع عملیات بانکداری خارجی (بین المللی) نارساییها و کاستیهای موجود در نظام بانکی را طرح و در هر مورد با توجه به تغییرات وسیع و سریعی که در تکنولوژی ارتباطات ایجاد گردیده، پیشنهادات لازم را در ارتباط با استفاده از تکنولوژی پیشرفته و نیز تغییر در سیستم حسابداری ارزی مطرح می کند.

بررسی سیستم فعلی حسابداری ارزی نظام بانکی نشان می‌دهد که کارایی لازم را در ارائه اطلاعات به مدیران و نیز ارائه خدمات به مشتریان ندارد. دلایل عمده عدم کارایی این سیستم عبارت است از:

- ۱- نگهداری حسابهای تکراری و انجام ثبتهای زائد حسابداری در سیستم.
- ۲- عدم شناسایی ارقام مربوط به حسابهای کارگزاران در اداره خارجه در اسناد صادره توسط شعب ارزی.
- ۳- وجود اقلام باز و معوق عمده در ارتباط با کارگزاران به علت عدم ثبت دقیق و تسویه به موقع حسابهای کارگزاران در صورتهای مالی پایان سال.
- ۴- پرداخت کارمزدهای هنگفت به کارگزاران به علت داشتن مانده بدهکار بانکها نزد کارگزاران.

در این تحقیق روند تکامل سیستم حسابداری ارزی بانکی در کشور بررسی شده و اشکالات و نارساییهای موجود در سیستم حسابداری فعلی با استفاده از آمار و ارقام مطرح و راه‌حلهای پیشنهادی نیز ارائه گردیده است. با اجرای سیستم پیشنهادی اصولاً سیستم بانکی با مشکل اقلام باز و معوق مواجه نبوده و اطلاعات در اسرع وقت در اختیار مدیران قرار می‌گیرد.

نگهداری دقیق حسابهای ارزی نزد کارگزاران و وجود کنترل‌های داخلی مطلوب، تنها در سایه بکارگیری سیستم حسابداری کارآ امکان‌پذیر است. با بکارگیری سیستم حسابداری ارزی کارآ، از یک طرف تا حد زیادی از ایجاد خسارات مالی به بانکها و مشتریان جلوگیری می‌شود و از سوء استفاده‌های احتمالی افراد نیز ممانعت به عمل می‌آید و از طرف دیگر موجبات تسهیل در مبادلات خارجی فراهم می‌شود.

فرضیه

سیستم حسابداری ارزی نظام بانکی منطبق با نیازهای فعلی سیستم بانکی کشور نمی‌باشد. عدم ارائه به موقع و صحیح اطلاعات به مدیران جهت تصمیم‌گیری درست در استفاده بهتر از ذخایر ارزی و وجود اقلام باز و معوق در حسابهای کارگزاران از جمله آثار

نامطلوب چنین سیستمی است.

قلمرو تحقیق

این تحقیق تنها به بررسی سیستم بانکی کشور می‌پردازد و سعی دارد که سیستم حسابداری ارزی نظام بانکی را با تأکید ویژه بر سیستم حسابداری ارزی بانک ملی ایران به عنوان یکی از پرسابقه‌ترین بانکها در انجام عملیات ارزی در کشور و در عین حال بزرگترین بانک خاورمیانه مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. به منظور ارائه راه‌حلهای مطلوب و بهبود وضعیت عملیات ارزی نظام بانکی کشور سیستمهای حسابداری و نحوه انجام عملیات ارزی بعضی از بانکهای خارجی نیز به صورت اجمالی مورد مطالعه قرار گرفته است.

روشهای جمع‌آوری اطلاعات

در این تحقیق از روشهای «مشاهده» و «مصاحبه» استفاده گردیده است. سیستمهای حسابداری بانکهای ملی، سپه، رفاه کارگران و صادرات مشاهده و بررسی شده است و بخشنامه‌هایی که در سالهای مختلف در این بانکها از سوی ادارات خارجه به شعب ارزی صادر گردیده مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

اطلاعات زیادی از مصاحبه‌های متعدد با رئیس و معاون اداره خارجه بانک ملی ایران و رئیس اداره حسابداری کل و بودجه بانک صادرات و رئیس اداره خارجه بانک رفاه کارگران و تعدادی دیگر از کارشناسان نظام بانکی بدست آمده است. علاوه بر بانکهای کشور، سیستمهای حسابداری سایر بانکهای موفق جهان از جمله بانک اوتوکیو ژاپن و لویذبانک لندن و استیت‌بانک اوآیندیا مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است.

مباحث ارائه شده

در فصل اول نحوه فعالیت و تقسیم کار و نمودار سازمانی و تشکیلاتی اداره خارجه یا بین‌الملل بانکها مطرح گردیده است. معمولاً در بانکها سازمان و تشکیلاتی بنام اداره خارجه یا بین‌الملل وجود دارد که کلیه امور بانکی برون مرزی از طریق این ادارات انجام می‌گیرد.

میزان فعالیت و نحوه عملکرد ادارات خارجه بستگی به حجم و گستردگی فعالیت‌های بین‌المللی دارد. ادارات خارجه بانکها به عنوان ادارات حسابداری ارزی بانکها محسوب می‌شوند. ادارات خارجه از دواير و بخشهای مختلفی تشکیل شده است که مهمترین آنها عبارتند از: دایره دفتر، دایره رسیدگی اسناد، دایره بایگانی، دایره تمرکز حسابها، دواير کارگزاری، دایره ارزی شعب، دایره تأیید واریزنامه، دایره ثبت سفارش و آمار، دایره معاملات ارز، دایره بیابیه الجزایر، دایره تعهدات ارزی ایفا نشده، دایره روابط کارگزاری، دایره حد مجاز صادراتی، دایره امور فنی شعب و ... که نقش و وظایف هر یک از آنها در ارتباط با عملیات حسابداری فعالیت‌های ارزی تشریح گردیده است.

در فصل دوم ابتدا مفهوم ارز مطرح و ارزشها از نظر معاملات بانکی به دو نوع تقسیم شده است:

الف - ارزهای غیر بازرگانی که ناشی از خرید و فروش کالا نیستند و معمولاً به طریق اسکناس و نقود بیگانه، برات، چک بانکی، چک مسافری، حواله، اعتبارنامه مسافری خرید و فروش می‌شود.

ب - ارزهای بازرگانی که در نتیجه مبادلات بازرگانی یعنی صادرات و واردات کالا عاید کشوری می‌شود و یا به مصرف می‌رسد، که از طریق اعتبار اسنادی و بروات اسنادی در امر مبادلات بین‌المللی بکار می‌رود.

پس از توضیح انواع ارزشها نویسنده ضمن تعریف اعتبار اسنادی، انواع نه‌گانه اعتبار اسنادی را شرح داده، مراحل اجرایی اعتبار اسنادی را در سه مرحله گشایش اعتبار اسنادی، ارائه اسناد و واریز اعتبار به صورت مفصل عنوان می‌کند.

فصل سوم به بررسی سیستم حسابداری عملیات ارزی اختصاص یافته است. سیستم حسابداری بانک ملی ایران به عنوان نمونه مورد مطالعه، مورد بررسی قرار گرفته است و نحوه انجام عملیات حسابداری فعالیت‌های ارزی در سیستم فوق تشریح شده است.

نحوه عملیات حسابداری خرید و فروش، مبادله و نقل و انتقال اسکناس و نقود بیگانه بین شعب ارزی و بین اداره خارجه و شعب ارزی و همچنین نحوه عملیات حسابداری افتتاح و ابطال سپرده‌های ارزی مدت‌دار، نحوه عملیات نقل و انتقال ارز از موجودی حسابهای جاری

ارزی مشتریان بین دو شعبه، نحوه عملیات حسابداری مربوط به چکهای ارزی، چکهای مسافرتی، اعتبار نامه مسافرتی، حواله‌های صادره و وارده، اعتبارات اسنادی صادره و وارده، پروات اسنادی صادره و وارده و چگونگی ثبت هر یک مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل چهارم به نتیجه‌گیری و پیشنهادات اختصاص یافته است. ابتدا مشکلات و نارساییهای موجود در سیستم حسابداری خصوصاً در نمونه مورد مطالعه شامل: تأخیر در ارائه اسناد ارزی به اداره خارجه و وجود حسابهای تکراری و موازی و در عین حال غیر ضروری در سیستم حسابداری مطرح گردیده است. سپس اثرات نارساییهای موجود در سیستم برشمرده شده که مهمترین آن عبارتند از:

- ۱- وجود اقلام باز در پایان سال در حسابهای کارگزاران و ارزی شعب
  - ۲- عدم دسترسی به موقع و سریع به مانده موجودیهای ارزی نزد کارگزاران
  - ۳- عدم امکان استفاده کامل و صحیح از موجودیهای ارزی توسط بانک
  - ۴- اضافه برداشتهای مکرر در حسابهای نزد کارگزاران
- در پایان فصل پیشنهاداتی به شرح ذیل عنوان گردیده است:
- ۱- تغییر در وظایف و مسؤولیتهای ادارات خارجه
  - ۲- تغییر در سیستم گردش اسناد و مدارک حسابداری در ادارات خارجه
  - ۳- تغییر در روشهای حسابداری عملیات ارزی
- که در هر مورد نحوه عملیات و چگونگی ثبت عملیات به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است.

عنوان پایان نامه : کاربرد کامپیوتر در سیستمهای مالی و عملیاتی شبکه بانکی کشور (بررسی
 علل شکست تلاشهای گذشته و طرحی برای آینده)

نام نویسنده : داریوش شجاع

تعداد صفحات : ۲۹۰ صفحه

استاد راهنما : دکتر کمال چهارسوقی

اساتید مشاور : دکتر علی وثوق - دکتر محمود فیروزیان

تاریخ تصویب : ۶۹/۴/۵

برای درجه : کارشناسی ارشد

فهرست فصول

بخش اول - شناخت سازمان و عملیات شبکه بانکی

فصل اول - چهارچوب کلی فعالیتهای سیستم بانکی

فصل دوم - تشکیلات سازمانی بانکها

فصل سوم - سازمانهای مرتبط با سیستم بانکی

فصل چهارم - نظام حسابداری و گزارشگری مالی در سیستم بانکی

بخش دوم - کامپیوتر و سیستمهای کامپیوتری

فصل اول - پدیده‌ای به نام کامپیوتر

فصل دوم - شناخت سیستمهای کامپیوتری

فصل سوم - انواع و کاربرد سیستمهای کامپیوتری

فصل چهارم - انواع کامپیوترها

فصل پنجم - تجهیزات ورودی و خروجی

فصل ششم - صنعت کامپیوتر

بخش سوم - کامپیوتر و شبکه بانکی

فصل اول - تجربیات گذشته شبکه بانکی

فصل دوم - معیارهای گزینش مناسبترین سیستم

فصل سوم - ارزیابی انواع سیستمها

فصل چهارم - مناسبترین سیستم

فصل پنجم - طرح تفصیلی سیستم برگزیده

فصل ششم - سازمان اداری سیستم و نیروی انسانی

فصل هفتم - امنیت سیستمها و حفاظت از اطلاعات

فصل هشتم - بازار کامپیوتر در ایران

در این تحقیق ابتدا سیستم بانکی کشور و نوع فعالیتهای آن تشریح می‌شود. سپس ویژگیها و خصوصیات و انواع سیستمهای کامپیوتری مورد بررسی قرار می‌گیرد. و در نهایت موضوع استفاده از سیستمهای کامپیوتری در شبکه بانکی کشور مطرح می‌گردد.

مباحث ارائه شده

بخش اول - شناخت سازمان و عملیات شبکه بانکی

بانکها به عنوان بزرگترین مؤسسات مالی کشور نقش فوق العاده‌ای در تنظیم جریان گردش پول و اعتبار دارند. وظیفه اصلی بانکها جلب و جذب سپرده‌های اشخاص و تجهیز و بکارگیری آنها در زمینه‌های مختلف در چهارچوب اعتبارات کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت می‌باشد.

بانکها از ویژگیهای زیر برخوردارند:

۱- پراکندگی شعب

۲- حجم فعالیتهای

۳- جذب سپرده‌ها

۴- اعطای اعتبارات

۵- ارائه خدمات بانکی (نقل و انتقال پول، صدور حوالجات، قبول امانات و ...)

۶- مبادلات بین المللی

۷- اجرای سیاستهای پولی و اعتباری دولت

بانکها از سه بخش اصلی یعنی ادارات مرکزی، سرپرستیها و شعب تابعه تشکیل می‌شوند.

ادارات مرکزی معمولاً شامل ادارات کارگزینی، بازرسی، اعتبارات، امور بین‌المللی، کارپردازی، دبیرخانه و روابط عمومی، حسابداری کل و ... می‌باشد.

سیستم بانکی همواره تحت نظارت دقیق قرار داشته و عملکرد آن از سوی مصرف‌کنندگان اصلی اطلاعات سیستم بانکی شامل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان برنامه و بودجه، اداره دبیرخانه شورای عالی بانکها و سازمان حسابرسی دقیقاً تحت کنترل است.

با تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا در شهریور ماه ۱۳۶۸ در نظام گزارشگری مالی و چهارچوب کلی ارتباطات حسابداری درون سازمانی در بانکها تغییرات چندانی بوجود نیامد ولی در روشهای حسابداری، سرفصلها و شکل صورتهای مالی به دلیل جایگزین شدن عملیات بانکداری اسلامی بجای روشهای اعتباری گذشته تغییرات قابل توجهی بوجود آمد. بدین منظور مقررات حقوقی و اعتباری خاصی به همراه روشهای حسابداری مشخص در جهت اجرای انواع مختلف عقود اسلامی شامل مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، سلف، جماله، مضاربه، مزارعه و مساقات به مورد اجرا گذاشته شد.

گزارشات مالی - حسابداری متعددی در سیستم بانکی به طور مستمر تهیه می‌شود که بعضاً مصارف درون سازمانی داشته و برخی دیگر توسط سایر ارگانها و سازمانهای مرتبط با سیستم مورد استفاده قرار می‌گیرند.

گزارشات درون سازمانی معمولاً به طور مستمر در پایان هر ماه، سه ماه یا در پایان سال مالی تنظیم می‌شود که معمولاً متجاوز از ۷۰ فقره می‌باشد و گاهی نیز به صورت موردی تنظیم می‌شود. مقاصد اصلی این قبیل گزارشات عبارت است از:

- ۱- ثبت دفاتر حسابداری
- ۲- تنظیم صورتهای مالی دوره‌ای
- ۳- انجام محاسبات ضروری به منظور اعمال تعدیلات مالی - حسابداری
- ۴- گردآوری آمار و ارقام و تنظیم گزارشات آماری
- ۵- پیگیری حسابهای فی‌مابین

۶- نظارت و کنترل

گزارشات برون سازمانی نیز معمولاً به طور مستمر و موردی به منظور استفاده سازمانها و نهادهای ناظر و مرتبط با سیستم بانکی به صورت ماهانه، دوره‌ای یا سالانه تهیه و ارائه می‌شود. اصلی‌ترین این گزارشات ترازنامه، صورتحساب سود و زیان و یادداشتهای پیوست آن می‌باشد.

بخش دوم - کامپیوتر و سیستمهای کامپیوتری

در این تحقیق به طور کلی سه نوع سیستم کامپیوتری به عنوان شقوق مختلف قابل انتخاب برای سیستم بانکی مورد بررسی قرار گرفته است که عبارتند از:

۱- سیستم متمرکز: در این نوع سیستم کلیه عملیات اعم از ورود داده‌ها، پردازش و تهیه اطلاعات در کامپیوتر مرکزی انجام پذیرفته و اطلاعات بین سیستم مرکزی و سایر واحدها به شکل دستی مبادله می‌شود.

۲- شبکه متمرکز: در این نوع سیستم بخش اعظم ورود اطلاعات توسط واحدها و با استفاده از پایانه‌هایی که از طریق خطوط مخابراتی به یک کامپیوتر بزرگ مرکزی مرتبط می‌باشند انجام گرفته و پس از آنکه داده‌ها توسط کامپیوتر مزبور پردازش شد، نتیجه به استفاده کننده مخابره می‌گردد.

۳- سیستم پراکنده: در این نوع سیستم کلیه فعالیتها اعم از ورود داده‌ها، پردازش و تهیه اطلاعات به طور پراکنده و در سطح واحدهای مختلف (با توجه به مسؤولیتها و وظایف محوله) صورت گرفته و در عین حال مبادله اطلاعات بین واحدها از طریق خطوط مخابراتی انجام می‌گیرد. در این سیستم یک دستگاه کامپیوتر مرکزی قدرتمند بر چگونگی ارتباطات نظارت نموده و جهت نگهداری و پردازش اطلاعات تولید شده توسط سایر سیستمهای فرعی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در انواع مختلف سیستمهای کامپیوتری ممکن است نیاز به پردازش اطلاعات از راه دور باشد که در این رابطه شکلهای گوناگون پردازش از راه دور یعنی سیستمهای پرسش و پاسخ، سیستمهای گردآوری اطلاعات، سیستمهای توزیع اطلاعات، سیستمهای مکالمه‌ای،

سیستم‌های پردازش دسته‌ای از راه دور و سیستم‌های توزیع پیام توضیح داده شده است. در ادامه این بخش کامپیوترهای مدرن کنونی شامل: کامپیوترهای بزرگ، کامپیوترهای کوچک و ریز کامپیوترها معرفی شده‌اند. همچنین متداولترین تجهیزات ورودی و خروجی سیستم‌های کامپیوتری که شرح داده شده است عبارتند از: دستگاه ثبات و خواننده نوار کاغذی، کارت خوان، صفحه کلید، نمایشگر، پایانه، نوارخوان، دیسک خوان، چاپگر و مودم. در ادامه کلیاتی پیرامون بازار رقابت بین المللی کامپیوتر مطرح شده و تولیدکنندگان اصلی تجهیزات کامپیوتر شامل آمریکا، اروپا و ژاپن معرفی شده‌اند.

بخش سوم - کامپیوتر و شبکه بانکی کشور

سیستم بانکی کشور از سالهای دور تلاش نموده است تا با به کارگیری کامپیوتر بر کیفیت و سرعت ارائه خدمات به مشتریان بیافزاید ولی تاکنون آن طور که شاید و باید به این موفقیت دست نیافته است. علل عدم موفقیت تلاشهای گذشته سیستم بانکی در جهت نیل به یک سیستم کامپیوتری مناسب را می‌توان چنین برشمرد:

۱- گرایش غیر معقول به سوی سیستم‌های متمرکز و تلاش در جهت انتقال فعالیت‌های حسابداری و اطلاعاتی شعب به مرکز. این موضوع که اساساً با ماهیت بانک و بانکداری مغایر است مشکلات اجرایی فراوانی را موجب گردیده است.

۲- عدم استفاده از تجهیزات مدرن و عدم جایگزینی ماشینهای جدید با دستگاه‌ها و تجهیزات قدیمی.

۳- عدم برنامه‌ریزی صحیح و فقدان یک نگرش سیستماتیک به مجموعه فعالیتها.

۴- کمبود نیروی انسانی متخصص و عدم برنامه‌ریزی جهت جذب این نیروها.

۵- عدم درک کامل لزوم بکارگیری سیستم‌های کامپیوتری توسط مدیران و کارکنان بانکها

و متعاقباً عدم پذیرش سیستمها.

۶- عدم آشنایی مسئولین ذی‌ربط بانکها با قابلیت‌های سیستم‌های کامپیوتری.

۷- مشکلات اجرایی ناشی از ضعف تکنولوژی از قبیل قطع مکرر جریان برق و وضعیت

سیستم‌های مخابراتی.

۸- عدم آموزش مستمر دست اندرکاران و استفاده کنندگان سیستمهای کامپیوتری بانکها.
 ۹- عدم تطبیق نظامهای دستی با خصوصیات سیستمهای کامپیوتری و گرایش به سوی هماهنگ سازی کامپیوتر با روشهای نادرست متداول.

با شناخت شبکه و آشنایی با سیستمهای کامپیوتری می توان مناسبترین سیستم را برای شبکه بانکی کشور بر مبنای نیازها و اهداف انتخاب کرد. موضوع کاربرد کامپیوتر در شبکه بانکی به دلیل وجود نیازهای اداری، اجرایی و اطلاعاتی متعددی است. شناسایی این نیازها در جهت انتخاب و طراحی مناسبترین سیستم امری حیاتی است. معیارهایی که در گزینش مناسبترین سیستم باید لحاظ شود عبارت است از:

- ۱- تسریع در ارائه خدمات به مشتریان
- ۲- ارائه خدمات متنوع و بهتر به مشتریان
- ۳- توسعه شبکه بانکی
- ۴- افزایش کنترلها
- ۵- رفع مشکلات پرسنلی
- ۶- بهبود نظام گزارشگری شبکه بانکی
- ۷- تسهیل در امور اداری درون سازمانی بانکها
- ۸- پیگیری و وصول بهتر مطالبات بانکها
- ۹- هماهنگی با سازمان بانکها
- ۱۰- حداکثر استفاده از امکانات موجود شبکه بانکی
- ۱۱- صرفه جویی در هزینه ها
- ۱۲- هماهنگی با شرایط عملیاتی شبکه بانکی
- ۱۳- ایجاد یک شبکه بانکی منسجم
- ۱۴- ملحوظ داشتن تجربیات گذشته
- ۱۵- کاهش حجم مبادلات کاغذی

به منظور انتخاب مناسبترین سیستم جهت شبکه بانکی کشور سیستمهای سه گانه متمرکز، شبکه ها و سیستمهای پراکنده مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفته و چگونگی تأمین نیازها و

اهداف بر اساس معیارهای گزینش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

با مقایسه کیفی انواع سیستمها و بر اساس ارزیابی نقاط ضعف و قوت آنها با استفاده از تجربیات و نقطه نظرات شرکتها و متخصصین داخلی و با عنایت به سیستمهای مورد استفاده در بانکهای خارجی و خصوصاً ژاپنی سیستم پراکنده مناسبترین سیستم تشخیص داده شده است که به صورت تفصیلی به نحوی که در شبکه بانکی مورد استفاده قرار بگیرد تشریح می‌شود.

به منظور برنامه‌ریزی، هدایت، راهبری و کنترل عملیات اجرایی سیستمهای مکانیزه بانک اعم از سیستمهای شعب، سرپرستی‌ها و ادارات مرکزی لازم است فعالیتها به نحو صحیحی طبقه‌بندی و سازماندهی شود و با تفکیک وظایف و مسؤولیتها و تعیین حدود اختیارات هر فرد، از تداخل وظایف و بروز مشکلات اجرایی احتمالی جلوگیری شود. لذا سازمان اداری سیستم پیشنهاد شده و وظایف هر بخش مشخص می‌گردد.

در ادامه مطالب این بخش اقدامات امنیتی ضروری جهت جلوگیری از وارد آمدن صدمات سهوی و یا خسارات عمدی به پرونده‌های اطلاعاتی و دستگاه‌ها و تجهیزات کامپیوتری مطرح می‌شود. تدابیری که در این راستا باید مورد نظر قرار گیرد عبارت است از:

- ۱- امنیت فیزیکی
  - ۲- تفکیک وظایف
  - ۳- تجهیزات ایمنی
  - ۴- تدابیر امنیتی در هنگام کار مثل استفاده از کلمه شناسایی، شناسایی موقعیت پایانه‌ها، طبقه‌بندی معاملات، طبقه‌بندی پرونده‌های اطلاعاتی و تعیین نوع دسترسی به اطلاعات.
  - ۵- تهیه کارنامه روزانه
  - ۶- حذف اشتباهات انسانی
  - ۷- راهبری صحیح سخت افزار
  - ۸- پشتیبانی اطلاعات
  - ۹- حسابرسی و کنترل عملیات
- در آخرین قسمت بازار کامپیوتر ایران به منظور شناخت کافی نسبت به کیفیت تولیدات

عرضه شده مطرح می‌شود. در این راستا بازار کامپیوترهای بزرگ، بازار کامپیوترهای کوچک، بازار ریز کامپیوترها، بازار نرم‌افزار و بازار تعمیر و نگهداری سیستمها تشریح شده است.

